तण्डुलौघ पु० तण्डुलानामोघ इव। (वेडबाँस) १वेष्टवंशे शब्दच० ६त०। २तण्डुलसमुदाये च। [परीतत् मुग्ध०।

तत् त्रि० तन+क्विप् अन्त्यलोपे तुक्। विस्तारवे अमरः।

तत न० तन-क्त। १वीणादिवाद्ये अमरः २विस्तारिते ३व्याप्ते च त्रि०। ४वायौ पु० मेदि०। भावे क्त। ५विस्तारे ६सन्ताने च न०। तन्यते अन्वयोऽस्मात् तन्नाम्नि अपादाने कर्मणि वा क्त तक् वा। ८पितरि ९पुत्रे च पु०। "कारुरहं ततो भिषक्" ऋ० ९।११२।३ तत इति सन्ताननाम तन्यतेऽस्मात् ततः पिता तन्यतेऽसौ ततः पुत्रो वा" भा० इमामृचमधिकृत्य। तत इति सन्तानस्य नाम पितुर्वा पुत्रस्य वा" निरु०। "सततमृषभहीनं मिन्नकीकृत्य षड्जम्" माघः। "सततं वीणादिवाद्य सहितम्" मल्लि०। "सहोवाच पितरं तत! कस्मै मां दास्यसीति" कठो०। "हे तत! हे तात!" भा० "यस्य निश्वसितं वेदा येन सर्वमिदं ततम्" माधवः। ततं विस्तारितं व्याप्तं वेत्यर्थः।

ततनुष्टि पु० ततं धर्मसन्ततिं नुदति वष्टि कामयते कामान् वा नुद-डु वश-क्तिच् कर्म० शक०। १धर्मसन्ततिनोदकधर्मसन्ततिकामुके। "अपाप शक्रस्तुतनुष्टिमूहति" ऋ० ५।३४।३ ततं धर्मसन्ततिं नुदति वष्टि कामयते कामान् ततनुष्टिः" भा० निरुक्ते अन्यथा निरुक्तं यथा "शक्रस्तितनिषुं धर्मसन्तानादपेतमलङ्करिष्णुम् ६।१९। तेन २तदर्थे च। [कदल्याम् शब्दच०।

ततपत्री स्त्री ततं पत्रं यस्याः जातित्वात् ङीष्।

ततम त्रि० तेषां मध्ये एकस्य निर्द्धारणे तद्+डमच्। तेषां मध्ये निर्द्धारिते एकस्मिन् "एतमेव पुरुषं ततममपश्यत्" ऐत० उ०। [र्मध्ये निर्द्धारिते एकस्मिन्।

ततर त्रि० तयोर्मध्ये एकस्य निर्द्धारणे तद्+डतरच्। तयो-

ततस् अव्य० तद्+सार्वविभक्तिस्तसिल्। तस्मादित्याद्यर्थे "ततस्ततस्त्या विनियन्तुमक्षमाः" माघः। प्रथमार्थे ततो भवान्। द्वितीयार्थे तत्रभवन्तम्। सप्तम्यर्थे ततस्त्या तृतीयार्थे "यतोयतः षट्चरणोऽभिवर्त्तते ततस्ततः प्रेरितवामलोचना" शकु०। हेतुभूतयो र्द्वयोर्मध्ये एकस्यातिशये आसु तरप् च। ततस्तराम् विग्रहोक्तार्थे हेतुभूतानां बहूनां मध्ये एकस्यातिशये आसु तमप् च" ततस्तमाम् विग्रहोक्तार्थे अव्य०। [विनियन्तुमक्षमाः" माघः।

ततस्त्य त्रि० ततस्तत्र भवः त्यप्। तत्र भवे "ततस्ततस्त्या

ततामह पु० ततस्य पितुः पिता "पितरि डामहः" इत्यत्र पितृशब्दस्यार्थपरत्वं न स्वरूपपरत्वम्। पितामहे "अस्माकं तावकानमवनतानां ततामह। तव चरणयुगलध्यानबद्धहृदयनिगड़ानाम्" भाग० ६।९।३९ क्वचित् पुस्तके ततामहेत्यत्र तततत इत्येव पाठः। सोऽपि तदर्थे एव।

तति स्त्री तन-क्तिन्। १श्रेणौ हेमच०। २समूहे च। "विश्रब्धं क्रियतां वराहततिभिः मुस्ताक्षतिः पल्वले" शकु०। "विभर्त्ति जनयन्नयमुदमपामपायधवला बलाहकततीः" माघः। "तत्र हेतिततिहतिश्रान्ता अमात्याः" दशकुमा० तत् परिमाणं येषां डति। २तत्परिमाणे त्रि० ब० व० अयञ्च षट्संज्ञकत्वात् त्रिषु समः। "ष्णान्ताः षट्" "डति च" पा० तस्य षट्संज्ञा विहिता "षट्संज्ञकास्त्रिषु समा युष्मदस्मत्तिङव्ययाः" अमरः। "बहुगणवतु डति च संख्या" पा० अस्य संख्याकार्य्यातिदेशः। ततः जसः शसश्च लुक् तति पुरुषाः सन्ति तति पुरुषान् पश्य। ततः प्रकारे धाच्। ततिधा ततिप्रकारे अव्य० "तावत्तेजस्ततिधा वाजिनानि" अथ० १२।२।३।२।

ततिथी स्त्री तावतीनां पूरणी तावत्+डट् तिथुडागमः ङीप् वेदे अवशब्दलोपः। तावतीनां पूरणीभूतस्त्रियाम् "स यतिथीं तत्समां परिदिदेश ततिथीं समां नावमुपकल्प्योपासाञ्चक्रे" शत० ब्रा० १।८।१।५। यावतिथीं तावतिथीमिति प्राप्ते छान्दसोऽवशब्दलोपः" भा०।

ततुरि त्रि० तुर्व-हिंसायाम् कि द्वित्वं पृषो०। १हिंसके "सद्यो द्युम्ना तिरते ततुरिः" ऋ० ६।६८।७। "ततुरि र्हिंसकः। तॄ-कि द्वित्वं पृषो०। २तारके च "ददथुर्मित्रा वरुणा ततुरिम्" ४।३९।२। "ततुरिं तारकम्" भा०

तत्कर त्रि० तत् करोति तद्+अहेत्यादावपि कृञः ढः। तत्पदार्थकारके।

तत्काल पु० कर्मधा०। वर्त्तमानकाले १तदात्वे अमरः। २तस्मिन् काले च। स कालो यस्य। ३तत्कालवृत्तौ त्रि०। "शुचिस्तत्कालजीवी कर्म कुर्य्यात्" स्मृतिनिबन्धेषु कल्प्या श्रुतिः। "प्रतिनिधौ तत्कालात्" कात्या० श्रौ० १।४।१५। स कालो यस्यासौ तत्कालः भावप्रधानो निर्देशः प्रतिनिधेस्तत्कालत्वादित्यर्थः। यतः प्रतिनिधेः स एव कालो यो मुख्यद्रव्यस्याभावः" कर्कः। "प्रायश्चित्तं तत्कालम्" कात्या० श्रौ० १।१।२२।

तत्कालधी त्रि०तस्मिन् उचिते काले धीर्बुद्धिर्यस्य। अनिष्टादिनिवारणाय झटिति प्रत्युत्पन्नबुद्धौ जने हेमच०।

तत्क्रिय त्रि० वेतनं विना स्वभावतः सा क्रिया कर्म यस्य।